

Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 31.05.2012, sp. zn. 29 Cdo 2012/2010, ECLI:CZ:NS:2012:29.CDO.2012.2010.1

Číslo: 132/2012

Právní věta: Závěr, že celková délka řízení není přiměřená (ve smyslu § 13 odst. 1 zákona č. 82/1998 Sb.), není možné učinit, aniž by soud zformuloval úsudek, z něž bude patrné, které z rozhodných okolností se projeví v hodnocení délky řízení jako nepřiměřené (v porovnání s těmi, jež by jinak odůvodňovaly závěr o přiměřenosti délky řízení). Jen z toho, že stát poskytl před zahájením soudního sporu (nebo i v jeho průběhu) o náhradu nemajetkové újmy v penězích za nepřiměřenou délku řízení poškozenému zadostiučinění formou konstatování porušení práva, nelze pro účely takového sporu bez dalšího budovat skutkové a právní závěry na tom, že celková délka řízení „není přiměřená“. Při posouzení celkové doby řízení pro účely přiznání nároku na přiměřené zadostiučinění ve smyslu § 31a odst. 3 zákona č. 82/1998 Sb. ve znění pozdějších předpisů (ve spojení s § 13 odst. 1, větou druhou a třetí, tohoto zákona) se konkursní řízení vedené podle zákona č. 328/1991 Sb. posuzuje jako samostatné řízení; to zda osoba domáhající se takového zadostiučinění vedla o pohledávce uplatněné v konkursu před zahájením konkursního řízení nalézací řízení, případně (po pořízení exekučního titulu v nalézacím řízení) též vykonávací (exekuční) řízení, tu není samo o sobě významné. Co do určení počátku konkursního řízení pro účely přiznání nároku na přiměřené zadostiučinění ve smyslu § 31a odst. 3 zákona č. 82/1998 Sb. ve znění pozdějších předpisů (ve spojení s § 13 odst. 1, větou druhou a třetí, tohoto zákona) je v případě konkursního věřitele, který sám nepodal návrh na prohlášení konkursu na majetek dlužníka, rozhodující den, kdy přihláška jeho pohledávky došla soudu. Pro určení konce doby konkursního řízení rozhodné pro posouzení přiměřenosti celkové délky konkursního řízení je u konkursního věřitele podstatné, kdy správce konkursní podstaty úpadce vůči němu splnil pravomocné rozvrhové usnesení, nikoli to, kdy byl konkurs formálně ukončen vydáním usnesení o zrušení konkursu po splnění rozvrhového usnesení. V realizační fázi konkursního řízení (v době od prohlášení konkursu do podání konečné zprávy správcem konkursní podstaty) se složitost konkursního řízení může projevit např. ve vazbě na množství v konkursu uplatněných nároků a sporů jimi vyvolaných. Jestliže v řízení o přiznání přiměřeného zadostiučinění za porušení práva na přiměřenou délku konkursního řízení nevyjdou najevo skutečnosti, z nichž by bylo možné dovodit, že konkursní věřitel mohl v průběhu konkursního řízení důvodně očekávat vyšší míru uspokojení přihlášené pohledávky, je z hlediska významu předmětu řízení pro tohoto věřitele co do výše peněžitého nároku určující částka, jaké se mu v konkursu dostalo na uspokojení jeho pohledávky.

Soud: Nejvyšší soud

Datum rozhodnutí: 31.05.2012

Spisová značka: 29 Cdo 2012/2010

Číslo rozhodnutí: 132

Číslo sešitu: 10

Typ rozhodnutí: Rozsudek

Hesla: Konkurs, Náhrada škody, Zadostiučinění (satisfakce)

Předpisy: ZKV ve znění do 31.12.2007

§ 13 předpisu č. 82/1998Sb. ve znění do 27.02.2011

§ 31a předpisu č. 82/1998Sb. ve znění do 27.02.2011

Druh: Rozhodnutí ve věcech občanskoprávních, obchodních a správních

Sbírkový text rozhodnutí:

Rozsudkem ze dne 7. 5. 2009 uložil O b v o d n í s o u d pro Prahu 2 žalované České republice – Ministerstvu spravedlnosti zaplatit žalobci Ing. M. K. do 15 dnů od právní moci rozsudku částku 120 000 Kč (bod I. výroku), zamítl žalobu v rozsahu, ve kterém se žalobce domáhal po žalované zaplacení dalších 1 380 000 Kč (bod II. výroku) a rozhodl o nákladech řízení (bod III. výroku).

Soud při posuzování důvodnosti žalobou uplatněného nároku vyšel zejména z toho, že:

1) Zemědělské družstvo D. S. (dále též jen „úpadce“) podalo 15. 7. 1996 návrh na prohlášení konkursu na svůj majetek pro předlužení. Věc byla vedena u Krajského soudu v Brně (dále též jen „konkursní soud“) pod sp. zn. 38 K 11/96.

2) Usnesením ze dne 12. 3. 1998, které nabylo právní moci dne 1. 4. 1998, prohlásil konkursní soud konkurs na majetek úpadce.

3) Usnesením ze dne 30. 9. 1998 byl žalobce jako konkursní věřitel č. 30 vyzván (konkursním soudem), aby do 15 dnů od doručení usnesení opravil a doplnil svou přihlášku ze dne 29. 4. 1998.

4) Usnesením ze dne 20. 10. 1999 byl žalobce jako konkursní věřitel č. 30 vyzván (konkursním soudem), aby do 15 dnů od doručení usnesení opravil a doplnil svou přihlášku ze dne 27. 3. 1998.

5) Správce konkursní podstaty úpadce předkládal pro schůze věřitelů zprávy o průběhu konkursu a těchto schůzí se účastnil.

6) Přezkumné jednání se konalo dne 18. 5. 2000.

7) Dopisem z 29. 5. 2000 správce konkursní podstaty vyrozuměl žalobce, že jeho pohledávka zůstala v konkursním řízení sporná co do výše a pořadí, když při přezkumném jednání popřel žalobcovu pohledávku v částce 504 226 Kč co do pořadí (zařadil ji mezi pohledávky druhé třídy) a v částce 342 818 Kč ji popřel co do výše. Dále popřel právo na oddělené uspokojení uplatněné žalobcem ohledně částky 1 632 031,20 Kč, s tím, že toto právo žalobci nevzniklo. Tamtéž správce konkursní podstaty uvědomil žalobce, že mezi pohledávkami první třídy zůstala žalobci pohledávka tvořená náhradou za odstranění porostů ve výši 159 757 Kč, náhradou za živý a mrtvý inventář ve výši 488 608 Kč, náklady řízení ve výši 2174,20 Kč a náhradou za živý a mrtvý inventář ve výši 134 448 Kč. Správce konkursní podstaty tedy žalobce vyzval, aby svůj nárok, výši nebo právní důvod uplatnil samostatnou žalobou do 30 dnů u soudu, který prohlásil konkurs.

8) Usnesením ze dne 18. 11. 2002 udělil konkursní soud souhlas s tím, aby správce konkursní podstaty zpeněžil (za stanovených podmínek) prodejem mimo dražbu z úpadcova majetku akcie společnosti P.

9) Úpadce vlastnil zemědělské stavby, které podle výpisu z katastru nemovitostí byly ještě před prohlášením konkursu na jeho majetek zatíženy výkony rozhodnutí prodejem nemovitostí, věcnými břemeny pro správce daně, případně zástavními právy zřízenými ve prospěch K. banky, a. s., eventuálně dalších subjektů.

10) Usnesením ze dne 17. 3. 2004 uložil konkursní soud správci konkursní podstaty, aby do 30 dnů od doručení usnesení předložil konečnou zprávu o zpeněžení majetku z podstaty a o vyúčtování odměny a výdajů (dále též jen „konečná zpráva“), případně sdělil, co tomu brání, na což správce konkursní podstaty reagoval zprávou z 29. 3. 2004.

11) Na dopis doručený konkursnímu soudu 6. 1. 2005, jímž žalobce žádal o sdělení stavu konkursního řízení a o jeho urychlení, s tím, aby byla učiněna rázná opatření vedoucí ke skončení konkursu a k vydání a splnění rozvrhového usnesení, reagoval správce konkursní podstaty dopisem z 10. 1. 2005, v němž uvedl, že dokončuje zpeněžování majetku konkursní podstaty a informoval žalobce o navazujících krocích svých a soudu, s tím, že zatím nelze stanovit termín vydání rozvrhového usnesení.

12) Dne 1. 4. 2005 předložil správce konkursní podstaty konečnou zprávu konkursnímu soudu, který dne 24. 5. 2005 vyzval konkursní věřitele a úpadce v určené patnáctidenní lhůtě k podání námitek, 15. 9. 2005 uskutečnil jednání o konečné zprávě a usnesením ze dne 21. 9. 2005, které nabylo právní moci 11. 10. 2005, konečnou zprávu schválil.

13) Dne 16. 12. 2005 předložil správce konkursní podstaty konkursnímu soudu návrh na vydání rozvrhového usnesení a konkursní soud vydal dne 14. 3. 2006 rozvrhové usnesení, podle kterého každá pohledávka zjištěná a zařazená v první třídě pohledávek bude uspokojena poměrně a jen do výše 4,67709 % a každá pohledávka zjištěná a zařazená ve druhé třídě pohledávek bude uspokojena poměrně a jen do výše 0,60454 %.

14) K odvolání žalobce a dalších věřitelů Vrchní soud v Olomouci usnesením ze dne 23. 1. 2008 potvrdil rozvrhové usnesení ve výrocích o věci samé. Rozvrhové usnesení tak nabylo právní moci 19. 3. 2008.

15) Dne 18. 12. 2008 podal správce konkursní podstaty návrh na zrušení konkursu (po splnění rozvrhového usnesení), což konkursní soud učinil usnesením ze dne 16. 1. 2009, které nabylo právní moci dne 13. 2. 2009.

16) Usnesením ze dne 27. 8. 2008 odložila Policie České republiky, Okresní ředitelství Břeclav, „věc“ spáchání trestného činu poškozování věřitele podle § 256 odst. 1 písm. a), odst. 4 zákona č. 140/1961 Sb., trestního zákona, kterého se měli dopustit jmenovaní členové představenstva úpadce tím, že dne 15. 12. 1994 na členské schůzi pozdějšího úpadce, kdy došlo k odsouhlasení založení akciové společnosti a převodu majetku pozdějšího úpadce na nově vzniknuvší akciovou společnost (společnost P), aniž by došlo k vypořádání s vlastníky (označených) majetkových podílů a restitucí, kteří se nestali akcionáři akciové společnosti, čímž jim způsobili škodu v celkové výši 13 394 696 Kč, jelikož trestní stíhání je nepřípustné podle § 11 odst. 1 písm. b) zákona č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestního řádu), z důvodu jeho promlčení.

17) Policie České republiky se již ke 2. 7. 1999 zabývala (na základě žalobcova trestního oznámení) tím, zda se předseda pozdějšího úpadce nedopustil trestného činu porušování povinností při správě cizího majetku podle § 255 tr. zák. tak, že měl neoprávněně převést majetek do nově založené akciové společnosti. Dne 24. 7. 2000 byl konkursní spis zapůjčen vyšetřovateli ve věci (šetření) trestného činu podle § 256 odst. 1 písm. a), odst. 3 tr. zák.

Soud prvního stupně - cituje ustanovení § 13 a § 31a zákona č. 82/1998 Sb., o odpovědnosti za škodu způsobenou při výkonu veřejné moci rozhodnutím nebo nesprávným úředním postupem a o změně zákona České národní rady č. 358/1992 Sb., o notářích a jejich činnosti (notářský řád) - dospěl na výše uvedeném základě k následujícím závěrům:

1) V označeném konkursním řízení došlo k nesprávnému úřednímu postupu ve smyslu ustanovení § 13 odst. 1 zákona č. 82/1998 Sb., a to i v tehdy platném znění (kdy neplatila věta třetí). Nesprávný úřední postup spočívá především v celkové délce soudního řízení, které do pravomocného skončení trvalo více než 12 let (naplnění tohoto předpokladu shledalo i Ministerstvo spravedlnosti).

2) Z hlediska kritérií § 31a odst. 3 zákona č. 82/1998 Sb. je celková délka řízení nepřiměřená, přitom „žalobce sám k průtahům v řízení nepřispěl“.

3) Je pravdou, že konkursní řízení obecně lze označit za poměrně složité a že stát neodpovídá za činnost správce konkursní podstaty, soud však má na činnost správce konkursní podstaty dohlížet. Zejména však je věcí a odpovědností státu, aby své soudnictví, včetně konkursního, zorganizoval takovým způsobem, že ochrana práv věřitelů bude rychlá a účinná, což se nestalo.

4) Na rozdíl od Ministerstva spravedlnosti se soud zabýval i postupem orgánů činných v trestním řízení při prověřování žalobcova trestního oznámení, a i v tomto postupu shledal nesprávný úřední postup, o kterém svědčí fakt, že v důsledku dlouhodobé nečinnosti (jinak k tomu ani dojít nemohlo) došlo k promlčení trestných činů, kterých se jejich pachatelé měli dopustit právě ke škodě na majetku žalobce při vyřizování jeho nároků vůči pozdějšímu úpadci.

5) Vzhledem k celkové délce konkursního řízení, které pro žalobce navíc bylo pokračováním předchozích řízení nalézacích, ve spojení se shora konstatovanými nedostatky v činnosti orgánů činných v trestním řízení žalobci nepochybně vznikla nemajetková újma. Právo žalobce na soudní ochranu a spravedlivý proces totiž v sobě zahrnuje i právo na rozhodnutí soudu v přiměřené době (článek 6 Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod, publikované ve Sbírce zákonů jako sdělení federálního ministerstva zahraničních věcí, pod číslem 209/1992, článek 38 odst. 2 Listiny základních práv a svobod a § 6 zákona č. 99/1963 Sb., občanského soudního řádu. Ostatně, vznik nemajetkové újmy, jakož i práva na zadostiučinění, přiznala sama žalovaná, když konstatovala porušení práva.

6) Sporné je, zda poskytnuté zadostiučinění konstatováním porušení práva je přiměřené utrpěné nemajetkové újmě. Při rozhodování o poskytnutí zadostiučinění za vzniklou nemajetkovou újmu se zpravidla vychází i z judikatury Evropského soudu pro lidská práva (dále též jen „ESLP“), a to zejména z rozsudku Apicella proti Itálii (jde o rozsudek velkého senátu ESLP ze dne 29. 3. 2006, Apicella proti Itálii, stížnost číslo 64890/01), kde ESLP judikoval, že národní soud může odškodňovat nemajetkovou újmu na základě vlastních zákonů; toto odškodnění může být nižší, než přiznává ESLP, avšak musí být zdůvodněné a relevantní v souladu se zákonem a tradicí dané země. Odškodnění přiměřeného zadostiučinění musí být zejména v souladu se standardy života v dané zemi. Jako podpůrné kritérium pro určení výše odškodnění na vnitrostátní úrovni přitom ESLP používá porovnání s částkami, které jsou na vnitrostátní úrovni přisuzovány za jiné druhy škody (např. za újmu na zdraví, újmu způsobenou smrtí blízké osoby nebo újmu v případě pomluvy). Částka přiznaná z titulu morální újmy může být nižší, než jakou lze vyvodit z judikatury ESLP, jestliže již stěžovatel (zde žalobce) dosáhl na vnitrostátní úrovni konstatování porušení a získal náhradu v rámci vnitrostátního právního prostředku nápravy. Tento prostředek nápravy je bližší a dostupnější než stížnost podávaná k ESLP, je rychlejší a řízení o něm probíhá v jazyce stěžovatele; má tedy výhody, které je třeba brát v potaz.

7) U morální újmy platí vyvratitelná domněnka, že nepřiměřená délka řízení ji způsobuje. Přitom lze připustit, že v určitých případech délka řízení způsobuje jen nepatrnou či dokonce nulovou morální újmu.

8) Žalovaná všechna shora uvedená kritéria nezhodnotila při poskytnutí zadostiučinění správným způsobem. Nebylo dostatečně přihlédnuto k celkové délce konkursního řízení vzhledem k významu,

jaký mělo pro žalobce, jakož i k nečinnosti dalších státních orgánů (Policie České republiky), povolaných rovněž k ochraně práv.

9) Pro posouzení, zda přiznat peněžité zadostiučinění, a pokud ano, v jaké výši, je kromě celkové délky řízení, období prokazatelných průtahů v řízení, složitosti řízení a přístupu žalobce a soudu k samotnému řízení stěžejní právě význam řízení pro žalobce. Přitom tento význam nelze posuzovat na základě subjektivního vnímání žalobce, nýbrž na základě objektivních kritérií (tzn. předmětu řízení, přístupu účastníků k řízení, uplatnění obrany proti nečinnosti soudu apod., zde pak i právního důvodu uplatněného nároku). Šlo o uplatnění nároků na základě zákona č. 229/1991 Sb., o úpravě vlastnických vztahů k půdě a jinému zemědělskému majetku, jehož účelem mimo jiné bylo zmírnit následky některých majetkových křivd, k nimž došlo vůči vlastníkům zemědělského a lesního majetku v období let 1948 až 1989. Spolu s přijetím restitučních předpisů, kterými měly být odčiněny majetkové křivdy z minulosti, bylo povinností státu přijmout i taková opatření, aby rozhodování o těchto nárocích bylo rychlé a aby tyto byly vymahatelné a nedocházelo tak ke vzniku další újmy u oprávněných osob. Bohužel, celý průběh vymáhání těchto nároků a nedostatek aktivity státu, který nejenže nedokázal ochránit práva žalobce, „ale v případě postupu policie tuto činnost ani nevyvíjel, ačkoliv se žalobce pro své restituční nároky stal obětí trestné činnosti“, svědčí závěru, že stát svým povinností nedostál.

10) Žalobce se svého práva domáhal řádným způsobem, v souladu se zákony, a měl právo očekávat, že mu státní orgány podle těchto zákonů také poskytnou ochranu. Stát samozřejmě nemůže odpovídat za výsledek, ať v rovině majetkové či trestněprávní, je však povinen poskytnout prostředky k ochraně těchto práv v podobě řádného průběhu ať již konkursního nebo trestního řízení, což se nestalo. Skutečnost, že se žalobce svých nároků nakonec nedomohl, znamená, že majetkové křivdy minulosti nebyly odčiněny. To jsou okolnosti, které zásadním způsobem zvyšují význam řízení pro žalobce a které vedly soud k závěru, že především s ohledem na celkovou délku konkursního řízení, dlouhodobou nečinnost orgánů činných v trestním řízení a význam těchto řízení pro žalobce přísluší žalobci odškodnění v částce 120 000 Kč.

11) Ve zbývajícím rozsahu požadavek žalobce vybočuje z částek, které jsou za porušení práva na spravedlivý proces přiznávány nejen soudy podle českých zákonů, nýbrž i z částek přiznávaných ESLP.

K odvolání žalované M ě s t s k ý s o u d v Praze rozsudkem ze dne 13. 11. 2009 potvrdil rozsudek soudu prvního stupně ve vyhovujícím výroku ve věci samé a ve výroku o nákladech řízení (první výrok) a rozhodl o nákladech odvolacího řízení (druhý výrok).

Odvolací soud uvedl, že soud prvního stupně provedl dokazování v potřebném rozsahu, na jeho základě dospěl k úplnému zjištění skutkového stavu a dospěl ke správným závěrům po stránce právní, na něž odvolací soud pro stručnost odkazuje. K odvolacím námitkám pak odvolací soud uzavřel, že:

1) Ustanovení § 31a odst. 1 zákona č. 82/1998 Sb. zakládá nárok na tzv. přiměřené zadostiučinění způsobilé kompenzovat vznik nemajetkové újmy bez ohledu na to, zda vznikla škoda. Nemajetková újma představuje zásah do jiné než majetkové sféry poškozeného, vedle nepříznivých důsledků vyvolaných nepřiměřenou délkou soudního řízení může zahrnout i jiné negativní dopady nesprávného úředního postupu, mimo jiné i do osobnostní integrity poškozeného.

2) Podle ustanovení § 31a odst. 2 zákona č. 82/1998 Sb. je vymezena forma i rozsah náhrady. Peněžité kompenzace nastupuje v případě, že nemajetkovou újmu není možno nahradit jinak, zejména když by se nejevilo dostatečným pouhé konstatování porušení práva (forma zadostiučinění zvolená žalovanou). Pro případ, že má být přistoupeno k peněžité náhradě, stanoví zákon povinnost

přihlédnout k závažnosti vzniklé újmy i k okolnostem, za nichž došlo k majetkové újmě. Soud má povinnost zejména zvažovat důsledky nesprávného úředního postupu do osobnostní sféry poškozeného, přičemž posuzuje i počínání samotného poškozeného v příslušném soudním řízení.

3) Všemi těmito kritérii se soud prvního stupně v odůvodnění svého rozhodnutí dostatečně zabýval. Vzal v úvahu, že žalobce byl oprávněn „ze dvou exekučních titulů“ dle zákona č. 229/1991 Sb. V preambuli tohoto zákona je uvedeno, že zákonodárce hodlá přijetím tohoto zákona zmírnit následky některých majetkových křivd, k nimž došlo vůči vlastníkům zemědělského a lesního majetku v období let 1948 až 1989 a dosáhnout zlepšení péče o zemědělskou a lesní půdu obnovením původních vlastnických vztahů k půdě. Účel tohoto zákona ve vztahu k žalobci nepochybně naplněn nebyl, a to nikoliv vinou žalobce. Ten postupoval způsobem obvyklým, nicméně v konkursním řízení nebyla jeho práva dostatečně chráněna, a to již s ohledem na shora konstatovanou nepřiměřenou délku řízení.

4) Námitka nepřezkoumatelnosti rozhodnutí (soudu prvního stupně) uplatněná žalovanou nemůže obstát, neboť vzniklou újmu soud prvního stupně zcela zjevně odvodil od konkursního řízení a nečinnost orgánů činných v trestním řízení hodnotil pouze jako okolnost případu, nikoliv jako další odpovědnostní důvod.

5) Žalobce byl pomalostí soudního řízení postižen ve svém podnikání i v osobním životě a je evidentní, že ve smyslu ustanovení § 31a odst. 2 zákona č. 82/1998 Sb. nebylo namístě pouhé konstatování porušení práva.

6) Soud prvního stupně dospěl ke zcela správnému závěru, že je nutno poskytnout zadostiučinění v penězích a částka 120 000 Kč je přiměřená jak zákonným kritériím, tak judikatuře ESLP a Ústavního soudu.

Žalovaná podala proti potvrzujícímu výroku rozsudku odvolacího soudu ve věci samé dovolání, jehož přípustnost opírá o ustanovení § 237 odst. 1 písm. c) o. s. ř., namítajíc, že je dán dovolací důvod uvedený v § 241a odst. 2 písm. b) o. s. ř., tedy, že napadené rozhodnutí spočívá na nesprávném právním posouzení věci, a požadujíc, aby Nejvyšší soud zrušil v napadeném rozsahu rozhodnutí soudů obou stupňů a věc potud vrátil soudu prvního stupně k dalšímu řízení.

Zásadní právní význam napadeného rozhodnutí přisuzuje dovolatelka řešení otázky, zda stát odpovídá podle zákona č. 82/1998 Sb. za činnost správce konkursní podstaty, která může vést k prodloužení celkové doby konkursu.

Konkrétně pak dovolatelka uvádí, že jak podle zákona č. 328/1991 Sb., o konkursu a vyrovnání (dále též jen „ZKV“), tak podle judikatury vnitrostátních soudů, včetně Nejvyššího soudu, je správce konkursní podstaty osobou soukromou, která v rámci konkursního řízení nevykonává veřejnou moc a za případně způsobené škody odpovídá sama. Odtud dovolatelka usuzuje, že rozhodnutí soudů nižších stupňů vydaná v této věci se odchyľují od judikatury Nejvyššího soudu.

Soudy obou stupňů – pokračuje dovolatelka – sice připustily, že stát neodpovídá za činnost správce konkursní podstaty, přesto však dovolatelku učinily odpovědnou za délku celého konkursu a tedy i za postup správce konkursní podstaty.

Při posuzování (ne)přiměřenosti délky trvání konkursního řízení z hlediska odpovědnosti státu nelze podle dovolatelky mechanicky hodnotit jeho celkovou délku a nepřihlédnout k tomu, že konkursní řízení je zcela specifickým řízením. Na rozdíl od většiny jiných soudních řízení totiž nesměřuje k vyřešení sporu mezi stranami, ale k uspořádání majetkových poměrů dlužníka, který je v úpadku. Ústřední roli nemá v konkursním řízení soudce, nýbrž správce konkursní podstaty, na jehož úkony není možno nahlížet (s ohledem na platné zákony) jako na úkony soudu nebo orgánu státu. Správce

konkursní podstaty je soukromou osobou, která činí úkony v konkursním řízení vlastním jménem a na svou odpovědnost. Soud zejména vykonává dohled nad činností správce konkursní podstaty a schvaluje jeho významné úkony.

Podle dovolatelky je sporné, zda jednotlivé úkony správce konkursní podstaty směřující ke zjištění, sepsání a zpeněžení konkursní podstaty lze s ohledem na uvedené přičítat státu k tíži při hodnocení přiměřenosti délky konkursního řízení. Je sice pravdou, že konkursní soud má dohlížet na činnost správce konkursní podstaty, dovolatelka však míní, že v rámci výkonu své dohlédací činnosti nemá soud možnost významně zasáhnout „do rychlosti činnosti“ správce konkursní podstaty např. při zpeněžování majetku konkursní podstaty.

Rychlost průběhu konkursního řízení je dle dovolatelky ovlivněna zejména objektivními okolnostmi, které soud není schopen významně ovlivnit v rámci své dohlédací činnosti. Ostatně, ani soud prvního stupně ani odvolací soud neuvádí jediný příklad toho, jak by soud mohl urychlit průběh konkursu; pouze obecně konstatuje, že soud má dohlížet na činnost správce konkursní podstaty. Kdyby soudy hodnotily pouze postup konkursního soudu jako možný titul pro vznik odpovědnosti státu za škodu podle zákona č. 82/1998 Sb., pak by musely dospět k závěru, že zcela přiměřeným a dostačujícím zadostiučiněním je konstatování porušení práva žalobce na projednání věci v přiměřené lhůtě.

Zásadní právní význam napadeného rozhodnutí spatřuje dovolatelka rovněž v odpovědi na otázku, zda porušení žalobcovy práva na spravedlivý proces, spočívající v porušení práva na projednání věci v přiměřené době, je excesem způsobilým zasáhnout do žalobcovy osobnostní integrity (jak uvedl odvolací soud).

Podle dovolatelky odvolací soud uvedenou skutečnost posoudil v rozporu s judikaturou Nejvyššího soudu, který již dříve uzavřel, že porušení práva na spravedlivý proces (projednání věci v přiměřené lhůtě) takovým excesem není; potud dovolatelka odkazuje např. na rozhodnutí Nejvyššího soudu sp. zn. [30 Cdo 111/2006](#) (jde o usnesení ze dne 31. 1. 2006, které je - stejně jako další rozhodnutí Nejvyššího soudu zmíněná níže - veřejnosti dostupné na webových stránkách Nejvyššího soudu) a sp. zn. [30 Cdo 3125/2006](#) (jde o usnesení ze dne 29. 11. 2007).

Zadostiučinění za nemajetkovou újmu, která vznikne v důsledku nesprávného úředního postupu v soudním řízení (nepřiměřené délky soudního řízení, respektive průtahů v něm) se poskytuje právě (pouze) za újmu, která vznikne poškozenému tím, že konkrétní soudní řízení trvalo déle, než bylo nezbytně nutné. Jiné zásahy do osobnostní integrity poškozeného, chráněné ustanoveními zákona č. 40/1964 Sb., občanského zákoníku, však takové zadostiučinění reparovat nemá, míní dovolatelka.

Dovolatelka proto dovozuje, že na základě odpovědnosti státu vyvozené ze zákona č. 82/1998 Sb. nelze žalobce odškodnit za to, že „vůči němu nebyl naplněn účel zákona č. 229/1991 Sb.“. Dovolatelka usuzuje, že soudy obou stupňů použily nepřiměřenou délku konkursního řízení jako „zástupný titul“ pro odškodnění žalobce za to, že se nedomohl svých majetkových nároků, což shledává nepřipustným.

Výše uvedená tvrzení podporují názor, že nesprávný úřední postup v konkursním řízení by měl být posuzován odlišně od jiných řízení, zejména vzhledem ke zvláštnímu postavení správce konkursní podstaty. Postup konkursního soudu v dané věci nebyl takový, aby za něj žalobci náleželo odškodnění v peněžní podobě, tím méně pak v přiznané výši, uzavírá dovolatelka.

Žalobce ve vyjádření navrhuje dovolání odmítnout jako nepřipustné.

V otázce odpovědnosti státu za (ne)činnost správce konkursní podstaty, jež může vést k prodloužení konkursního řízení, nejde podle žalobce o otázku zásadního právního významu. Žalobce uvádí, že

postavení správce konkursní podstaty vyplývá z ustanovení § 8 ZKV, odkazuje ohledně toho, že jde o zvláštní procesní subjekt, na závěry obsažené ve stanovisku občanskoprávního a obchodního kolegia Nejvyššího soudu ze dne 17. 6. 1998, [Cpjn 19/98](#), uveřejněném pod číslem 52/1998 Sbírky soudních rozhodnutí a stanovisek (dále též jen „R 52/1998“). Z nálezů Ústavního soudu č. 403/2002 Sb. pak podle žalobce vyplývá, že Ústavní soud se ztotožňuje s doktrinárním vymezením instituce správce konkursní podstaty mezi zvláštní veřejnoprávní orgány, přičemž veřejnoprávní účel této instituce je nutno spatřovat v akceptaci omezeného veřejného zásahu do řešení majetkových vztahů, jež se dostaly do krizové situace.

Dále žalobce poukazuje na ustanovení § 12 a § 14a odst. 2 ZKV, s tím, že z dokazování provedeného soudy obou stupňů jednoznačně vyplynulo, že nepřiměřené délky konkursního řízení ve věci sp. zn. 38 K 11/96 bylo dosaženo neplněním zákonných povinností jak správcem konkursní podstaty (spočívajících ve výkonu jeho pravomoci), tak soudem, jenž měl vykonávat dohlédací činnost nad výkonem pravomoci správce konkursní podstaty.

K tomu, že soudy posuzovaly odpovědnost státu za vznik nemajetkové újmy jako celek, a to i vzhledem k trestnímu řízení, které inicioval žalobce, se dovolatelka nevyjádřila, uvádí dále žalobce.

U druhé z dovolatelkou označených otázek zásadního právního významu má žalobce za to, že dovolatelka nesprávně pochopila odůvodnění (rozhodnutí) odvolacího soudu; ten totiž neposuzoval negativní dopad nesprávného úředního postupu z hlediska ustanovení § 11 a násl. obč. zák., podle kterého se žalobce kompenzace nemajetkové újmy nedomáhal. Negativní dopad nesprávného úředního postupu do osobnostní integrity poškozeného byl hodnocen ve vztahu k významu předmětu řízení pro poškozeného (jak stanoví zákon č. 82/1998 Sb.).

Z dovolatelkou uváděných rozhodnutí Nejvyššího soudu plyne, že žalobci (tam) měli zvolit jiný způsob odškodnění, než žalobu na ochranu osobnosti dle občanského zákoníku, tedy postup upravený zákonem č. 82/1998 Sb., takže dovolatelka se s požadavkem na posouzení této právní otázky ocitá „v kruhu“, tvrdí žalobce.

Závěrem žalobce shledává udivujícím, že dovolatelka uvádí řadu svých názorů až v dovolání, aniž tak učinila při odvolacím jednání (jehož se nezúčastnila), a že se ani v dovolání nezabývá (na rozdíl od soudů nižších stupňů) nečinností orgánů činných v trestním řízení. Míjí, že v chování dovolatelky, jež se nezúčastnila odvolacího jednání, zaplatila přisouzenou částku a následně podala dovolání, lze spatřovat i rozpor s dobrými mravy.

Dovolatelka podle žalobce od počátku bagatelizovala jeho stížnost, ačkoliv z obsahu spisů věděla, že podstata věci spočívá v nevypořádaných nárocích dle zákona č. 229/1991 Sb. a že konkursní řízení je řízením navazujícím na mimosoudní a soudní řízení s osobou povinnou dle zákona č. 229/1991 Sb., jež v rámci tzv. divoké transformace převedla majetek na třetí osobu. Namísto toho se soustředila na to, zda žalobce podával stížnosti na průtahy v řízení, zejména hierarchickou stížnost dle ustanovení § 174a zákona č. 6/2002 Sb., o soudech a soudcích, které nabylo účinnosti až 1. 7. 2004, aniž by zohlednila všechna možná podání, stížnosti a návrhy, které žalobce činil od roku 1992, kdy se domáhal svého majetku. Žalobce dodává, že zdůrazňuje-li dovolatelka opakovaně odlišnost konkursního řízení od jiných řízení, pak je pochybným, zda vůbec bylo možné hierarchickou stížnost uplatnit.

Žalobce sám zvažoval podání dovolání; vzhledem k tomu, že judikatura se již sjednotila na poskytnutí výše odškodnění částkou 57 000 Kč za 4 roky řízení zvýšenou o 1250 Kč. za každý další měsíc, dospěl k závěru, že odškodnění je přiměřené, uzavírá se ve vyjádření.

N e j y š š í s o u d rozhodnutí odvolacího soudu zrušil a věc mu vrátil k dalšímu řízení.

Z odůvodnění:

Nejvyšší soud shledává dovolání přípustným podle § 237 odst. 1 písm. c) o. s. ř., když zásadní právní význam napadeného rozhodnutí spatřuje v posouzení otázky, jaká kritéria jsou určující pro závěr o nepřiměřené délce řízení a pro učení výše náhrady nemajetkové újmy v penězích, jde-li o řízení konkursní, včetně zodpovězení otázky, zda a v jakém směru tento závěr ovlivňuje (může ovlivnit) skutečnost, že správce konkursní podstaty úpadce je osobou se samostatnou majetkovou odpovědností. Potud jde o otázky dovolacím soudem nezodpovězené.

Závěr, že napadené rozhodnutí má ve věci samé po právní stránce zásadní význam, přitom Nejvyšší soud přijal s vědomím faktu, že Ústavní soud nálezem pléna ze dne 21. 2. 2012, sp. zn. [Pl. ÚS 29/11](#), zrušil ustanovení § 237 odst. 1 písm. c) o. s. ř. až uplynutím 31. 12. 2012 a s přihlédnutím k tomu, že v době podání dovolání měl dovolatel právo legitimně očekávat, že splnění podmínek formulovaných ustanovením § 237 odst. 1 písm. c), odst. 3 o. s. ř. povede k věcnému přezkumu jím podaného dovolání (srov. též nález Ústavního soudu ze dne 6. 3. 2012, sp. zn. [IV. ÚS 1572/11](#)).

Vady řízení, k nimž Nejvyšší soud u přípustného dovolání přihlíží z úřední povinnosti (§ 242 odst. 3 o. s. ř.), nejsou dovoláním namítány a ze spisu se nepodávají, Nejvyšší soud se proto - v hranicích právních otázek vymezených dovoláním - zabýval tím, zda je dán dovolací důvod uplatněný dovolatelkou, tedy správností právního posouzení věci odvolacím soudem.

Právní posouzení věci je obecně nesprávné, jestliže odvolací soud posoudil věc podle právní normy, jež na zjištěný skutkový stav nedopadá, nebo právní normu, sice správně určenou, nesprávně vyložil, případně ji na daný skutkový stav nesprávně aplikoval.

Skutkový stav věci, jak byl zjištěn soudy nižších stupňů, dovoláním nebyl (a se zřetelem ke způsobu, jímž byla založena přípustnost dovolání, ani nemohl být) zpochybněn a Nejvyšší soud z něj při dalších úvahách vychází.

S přihlédnutím k době vydání napadeného rozhodnutí je pro další úvahy Nejvyššího soudu rozhodný výklad zákona č. 82/1998 Sb. ve znění účinném do 27. 2. 2011 (tedy naposledy ve znění zákona č. 41/2009 Sb.). Vzhledem k ustanovení § 432 odst. 1 zákona č. 182/2006 Sb., o úpadku a způsobech jeho řešení (insolvenčního zákona), se pak pro posouzení postupu soudu v konkursním řízení použije především zákon o konkursu a vyrovnání, ve znění účinném do 31. 12. 2007.

Podle ustanovení § 13 odst. 1 zákona č. 82/1998 stát odpovídá za škodu způsobenou nesprávným úředním postupem. Nesprávným úředním postupem je také porušení povinnosti učinit úkon nebo vydat rozhodnutí v zákonem stanovené lhůtě. Nestanoví-li zákon pro provedení úkonu nebo vydání rozhodnutí žádnou lhůtu, považuje se za nesprávný úřední postup rovněž porušení povinnosti učinit úkon nebo vydat rozhodnutí v přiměřené lhůtě.

Dle ustanovení § 31a zákona č. 82/1998 Sb. bez ohledu na to, zda byla nezákonným rozhodnutím nebo nesprávným úředním postupem způsobena škoda, poskytuje se podle tohoto zákona též přiměřené zadostiučinění za vzniklou nemajetkovou újmu (odstavec 1). Zadostiučinění se poskytne v penězích, jestliže nemajetkovou újmu nebylo možno nahradit jinak a samotné konstatování porušení práva by se nejevilo jako dostačující. Při stanovení výše přiměřeného zadostiučinění se přihlédne k závažnosti vzniklé újmy a k okolnostem, za nichž k nemajetkové újmě došlo (odstavec 2). V případech, kdy nemajetková újma vznikla nesprávným úředním postupem podle § 13 odst. 1, věty druhé a třetí, nebo § 22 odst. 1, věty druhé a třetí, přihlédne se při stanovení výše přiměřeného zadostiučinění rovněž ke konkrétním okolnostem případu, zejména k a) celkové délce řízení, b) složitosti řízení, c) jednání poškozeného, kterým přispěl k průtahům v řízení, a k tomu, zda využil dostupných prostředků způsobilých odstranit průtahy v řízení, d) postupu orgánů veřejné moci

během řízení a e) významu předmětu řízení pro poškozeného.

Nejvyšší soud úvodem poznamenává, že v mezidobí (po vydání napadeného rozhodnutí) sjednotil postupy soudů nižších stupňů při rozhodování o nemajetkové újmě způsobené nesprávným úředním postupem spočívajícím v porušení povinnosti učinit úkon nebo vydat rozhodnutí v zákonem stanovené respektive v přiměřené lhůtě stanoviskem svého občanskoprávního a obchodního kolegia ze dne 13. 4. 2011, [Cpjn 206/2010](#), uveřejněným pod číslem 58/2011 Sbírkou soudních rozhodnutí a stanovisek (dále též jen „R 58/2011“). Z R 58/2011 (obsahujícího též rozbor významných rozhodnutí Evropského soudu pro lidská práva a Ústavního soudu) pak určující měrou vycházejí i jeho další úvahy. Přitom k jednotlivým (pro věc rozhodným skutečnostem) Nejvyšší soud přičinil následující závěry.

I. K řízení, v jehož délce je spatřován nesprávný úřední postup soudu.

Nejvyšší soud pokládá za vhodné vyjádřit se nejprve k žalobcově výhradě, že soudy posuzovaly odpovědnost státu za vznik nemajetkové újmy jako celku, a to i vzhledem k trestnímu řízení, které inicioval žalobce, k čemuž se dovolatelka nevyjádřila.

Nejvyšší soud předesílá, že (jakkoliv lze mít takovou interpretaci rozhodnutí soudu prvního stupně za spornou) odvolací soud na dané téma uzavřel, že vzniklou újmu soud prvního stupně zcela zjevně odvodil od konkursního řízení a nečinnost orgánů činných v trestním řízení hodnotil pouze jako „okolnost případu“, nikoliv jako další odpovědnostní důvod. Správnost právního posouzení věci odvolacím soudem je tudíž nutno prověřit (jen) ve světle jeho závěru, že šlo o újmu způsobenou délkou konkursního řízení, nikoliv již o újmu způsobenou nečinností orgánů činných v trestním řízení při prošetřování žalobcova podnětu. Jinak řečeno, dovolatelka v dovolání správně nebrojila proti závěru, na němž odvolací soud své rozhodnutí nezaložil.

II. K délce řízení obecně.

V R 58/2011 Nejvyšší soud vysvětlil, že při úvaze o poskytnutí přiměřeného zadostiučinění je třeba přihlížet k celkové době, po kterou řízení trvalo, nikoliv tedy jen k době, po kterou docházelo k průtahům ve smyslu nečinnosti (srov. 4. právní větu a dále str. 376-377 /606-607/). Tamtéž citoval Nejvyšší soud z díla Vojtek, P., Odpovědnost za škodu při výkonu veřejné moci. Komentář. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2007, str. 178, závěr, podle kterého: „Pro výši zadostiučinění má význam jen to, jaká byla celková doba řízení, a to v porovnání s dobou, kterou by bylo možno vzhledem ke skutkové a právní náročnosti věci a s přihlédnutím k počínání účastníků považovat za dobu přiměřenou“.

Ve shodě s výše řečeným soudy nižších stupňů v této věci správně zaměřily svou pozornost k celkové délce konkursního řízení; závěr, že jde o nepřiměřenou délku řízení, však přijaly, aniž vysvětlily, na základě jakých úvah dospěly k závěru, že délka posuzovaného konkursního řízení není vzhledem ke skutkové a právní náročnosti věci a s přihlédnutím k počínání účastníků a postupu soudu přiměřenou délkou řízení.

Jinak řečeno, závěr, že celková délka řízení není přiměřená (ve smyslu § 13 odst. 1 zákona č. 82/1998 Sb.), není možné učinit, aniž by soud zformuloval úsudek, z něž bude patrné, které z rozhodných okolností se projeví v hodnocení délky řízení jako nepřiměřené (v porovnání s těmi, jež by jinak odůvodňovaly závěr o přiměřenosti délky řízení).

V situaci, kdy se dovolatelka v řízení od počátku brání jakémukoli relutárnímu plnění, nelze závěr, že délka konkrétního řízení „není přiměřená“, vybudovat jen na tom, že již dříve žalobci poskytla zadostiučinění formou konstatování porušení práva (§ 31a odst. 2 zákona č. 82/1998 Sb.). Již proto ne, že celková délka řízení je zahrnuta (ustanovením § 31a odst. 3 písm. a/ zákona č. 82/1998 Sb.)

mezi kritérii, jež musí být zohledněna při odůvodnění výše přiznaného zadostiučinění (srov. opět R 58/2011, 9. právní větu a dále str. 382-384 / 612-614/). Jinak řečeno, jen z toho, že stát poskytl před zahájením soudního sporu (nebo i v jeho průběhu) o náhradu nemajetkové újmy v penězích za nepřiměřenou délku řízení poškozenému zadostiučinění formou konstatování porušení práva, nelze pro účely takového sporu bez dalšího budovat skutkové a právní závěry na tom, že celková délka řízení „není přiměřená“. Potud nejde o skutkové zjištění ze shodných tvrzení účastníků, které by soud mohl vzít za své v intencích § 120 odst. 4 o. s. ř. (srov. rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 14. 3. 2003, sp. zn. [21 Cdo 1478/2002](#), uveřejněný pod číslem 76/2003 Sbírký soudních rozhodnutí a stanovisek), nýbrž o právní posouzení znaku „přiměřenosti“ uvedeného v § 13 odst. 1 zákona č. 82/1998 Sb., jež je výlučně věcí soudu.

Nelze samozřejmě nikterak vyloučit, že doba 12 let, po kterou bylo vedeno konkursní řízení na majetek úpadce, vskutku nebyla „přiměřenou“ obvyklé délce takového řízení. Odůvodnění soudů obou stupňů jsou ovšem prosta jakýchkoliv úvah o „přiměřené“ délce řízení; přesto (a právě proto nesprávně) se v nich bez dalšího uzavírá, že šlo o délku nepřiměřenou, že v (konkursním) řízení došlo k průtahům (tento pojem používá soud prvního stupně, aniž by vysvětlil, komu, v čem a na základě jakých skutkových zjištění přičítá průtahy v konkursním řízení) a že šlo o řízení pomalé (o pomalosti řízení hovoří odvolací soud, aniž by vysvětlil, ve srovnání s jakou hodnotou tento úsudek pro dané řízení činí).

Právní posouzení věci soudy nižších stupňů, jež ohledně „přiměřené“ doby trvání konkursního řízení nezaujaly žádný názor, je již proto neúplné a tudíž i nesprávné.

III. K povaze konkursního řízení.

Soud prvního stupně se k obraně žalované zvláštní povahou konkursního řízení (srov. i vyjádření žalované č. l. 16) vyslovil jen okrajově, připouští, že konkursní řízení „obecně lze označit za poměrně složité“ a že „stát neodpovídá za činnost správce konkursní podstaty, soud však má na činnost správce konkursní podstaty dohlížet“. K tomu dodal, že zejména však je věcí a odpovědností státu, aby své soudnictví, včetně konkursního, zorganizoval takovým způsobem, že ochrana práv věřitelů bude rychlá a účinná, což se nestalo. Při poukazu na celkovou délku konkursního řízení současně zmínil, že toto řízení „navíc bylo pokračováním předchozích řízení nalézacích“.

Odvolací soud na právní závěry soudu prvního stupně „pro stručnost“ odkázal.

Nejvyšší soud především uvádí, že kritika státu (v mezích jeho odpovědnosti za organizaci soudnictví, včetně konkursního) se v řízení o náhradu nemajetkové újmy podle § 31a zákona č. 82/1998 Sb. pojmově (prostřednictvím výhrady „nesprávného úředního postupu“) může díť jen prostřednictvím posouzení, zda stát co do „(ne)přiměřenosti“ délky řízení neselhává (při organizování chodu justice) při dodržování těch procesních postupů, jež pro ten který typ soudního řízení nastavil v příslušných procesních normách. Nemůže tedy jít o kritiku vycházející z představy kritizujícího, že by určitá řízení mohla být legislativně upravena jinak (a jak), neboť pak by již nešlo o posuzování „nesprávného úředního postupu“ soudu v mezích daného řízení.

Podle ustanovení § 1 odst. 1 ZKV účelem tohoto zákona je uspořádání majetkových poměrů dlužníka, který je v úpadku.

Dle ustanovení § 2 odst. 3 ZKV cílem konkursu nebo vyrovnání je dosáhnout poměrného uspokojení věřitelů z dlužníkovy majetku.

V této podobě (pro věc rozhodné) platila citovaná ustanovení zákona o konkursu a vyrovnání již v době podání návrhu na prohlášení konkursu na majetek úpadce (15. 7. 1996) a do 1. 1. 2008, kdy byl

zákon o konkursu a vyrovnání nahrazen insolvenčním zákonem, změn nedoznala.

Jakkoliv bývá konkurs někdy zjednodušeně nazýván „hromadnou exekucí“, právní teorie již v první polovině 20. století odmítla snahy chápat konkursní řízení jako zvláštní druh exekučního řízení (srov. k tomu výstižně např. dílo Štajgr, F.: Konkursní právo, Nakladatelství Všeherd, Praha 1947, str. 11-29 a dále např. též Steiner, V.: Zákon o konkursu a vyrovnání. Komentář. 1. vydání. Linde Praha, a. s., Praha 1995 /dále jen „Steiner“/, str. 33 nebo Zoulík, F.: Zákon o konkursu a vyrovnání. Komentář. 3. vydání, Praha, C. H. Beck 1998 /dále jen „Zoulík“/, str. 15). V návaznosti na výsledky teoretického zkoumání konkursního řízení pak ustálená rozhodovací praxe soudů chápe konkursní řízení jako jeden ze samostatných (zvláštních) druhů občanského soudního řízení, jenž se od jiných druhů občanského soudního řízení liší; srov. shodně např. R 52/1998, bod I. stanoviska, str. 169-170 (345-346), jakož i důvody rozsudku Nejvyššího soudu ze dne 27. 8. 2009, sp. zn. [29 Cdo 1390/2007](#), uveřejněného pod číslem 86/2010 Sbírký soudních rozhodnutí a stanovisek.

Jak Steiner (tamtéž), tak Zoulík (tamtéž) přitom vyzdvihují jako základní odlišnost konkursního řízení od řízení exekučního, že konkurs nevyžaduje předchozí dosažení exekučního titulu, na jehož základě pak věřitel uplatňuje svůj nárok plynoucí z takového titulu vždy samostatně. Zoulík rovněž připomíná, že při exekuci jde bezprostředně o realizaci pohledávek, zatímco primárním cílem konkursu je dosažení majetkového uspořádání (srov. ustanovení § 1 odst. 1 ZKV), a že v exekuci zásadně rozhoduje předstih věřitelů (právo priority), zatímco v konkursu mají věřitelé zásadně rovné postavení bez ohledu na časový moment uplatnění práv, dodává, že konkursní řízení má současně rysy nalézacího i vykonávacího řízení. Steiner doplňuje (str. 34), že se zřetelem k tomu, že dlužníkův majetek nestačí k plnému uspokojení všech věřitelů (...), zákon tu však chrání společné zájmy věřitelů jiným způsobem, a to tím, že jim přiznává zvláštní společná práva veřejné povahy. Dává totiž vzniknout jako účinku konkursního řízení zvláštním procesním vztahům spočívajícím v tom, že se dlužníku odnímá právo disponovat jeho majetkem a věřitelům zároveň odnímá právo, aby uplatňovali své nároky samostatně a každý sám za sebe.

V R 58/2011 Nejvyšší soud - vycházející z judikatury ESLP - ozřejmil, že pro účely posouzení celkové délky řízení je nutno započítat do celkové doby řízení i případné řízení o mimořádných opravných prostředcích (řízení o dovolání, řízení o kasační stížnosti i řízení o ústavní stížnosti), jakož i dobu, po kterou (případně) probíhalo řízení o výkon rozhodnutí (exekuční řízení), vyjma vykonávacího řízení v rámci trestního řízení (str. 365-366 /595-596/). Vzhledem k výše podané charakteristice konkursního řízení coby jednoho ze samostatných (zvláštních) druhů občanského soudního řízení, není přiléhavé o něm uvažovat (pro účely posouzení jeho celkové délky) jako o přímé období vykonávacího (exekučního) řízení, stejně jako není na místě je pokládat (jak to učinily soudy nižších stupňů v této věci) za pokračování „předchozích řízení nalézacích“. Tím nejsou dotčeny závěry, jež k účinkům přerušení /jiného/ řízení vyvolaným prohlášením konkursu na majetek účastníka takového řízení přijal Nejvyšší soud v R 58/2011 (str. 367 /597/). Při jejich prosazování (při posouzení, zda celková délka řízení přerušeno /i/ prohlášením konkursu je přiměřená) je však třeba mít na paměti, že relativně samostatné posuzování přiměřenosti délky konkursního řízení se řídí zásadami plynoucími z argumentace obsažené v tomto rozhodnutí.

Jinak řečeno, při posouzení celkové doby řízení pro účely přiznání nároku na přiměřené zadostiučinění ve smyslu § 31a odst. 3 zákona č. 82/1998 Sb. (ve spojení s § 13 odst. 1, větou druhou a třetí, zákona č. 82/1998 Sb.) se konkursní řízení vedené podle zákona o konkursu a vyrovnání posuzuje (ve smyslu jiného uplatňování nároku způsobem předepsaným zákonem o konkursu a vyrovnání) jako samostatné řízení; to, zda osoba domáhající se takového zadostiučinění vedla o pohledávce uplatněné v konkursu před zahájením konkursního řízení nalézací řízení, případně (po pořízení exekučního titulu v nalézacím řízení) též vykonávací (exekuční) řízení, tu není samo o sobě významné.

IV. K určení počátku doby konkursního řízení rozhodné pro posouzení přiměřenosti celkové délky konkursního řízení.

Nejvyšší soud v R 58/2011 poznamenal (str. 362 /592/), že určení okamžiku, kdy došlo k zahájení řízení, nebude činit větších potíží, neboť ten je zpravidla stanoven přímo zákonem, dodávaje současně, že zahajuje-li se řízení na návrh, je řízení započato dnem, kdy návrh na zahájení řízení (žaloba) došel orgánu (soudu).

Konkursní řízení bylo i v době, kdy pozdější úpadce podal návrh na prohlášení konkursu na svůj majetek (15. 7. 1996), řízením, které bylo možné zahájit pouze na návrh (§ 4 odst. 1 ZKV), přičemž (při absenci jiné úpravy v zákoně o konkursu a vyrovnání) pro dobu jeho zahájení se přiměřeně (v intencích § 3 odst. 1 ZKV, v tehdejší znění) uplatnilo ustanovení § 82 odst. 1 o. s. ř., v tehdejší znění, z něž se podává, že konkursní řízení bylo zahájeno dnem, kdy došel soudu návrh na jeho zahájení (tedy dnem kdy došel konkursnímu soudu návrh na prohlášení konkursu na majetek dlužníka).

Nejvyšší soud ovšem ve svých rozhodnutích opakovaně zdůrazňuje, že konkursní řízení vedené podle zákona o konkursu a vyrovnání se člení na několik relativně samostatných fází, z nichž první, přípravná, fáze počíná podáním návrhu na prohlášení konkursu a končí prohlášením konkursu, druhá, realizační, fáze se v době od prohlášení konkursu do podání konečné zprávy správcem konkursní podstaty pojí s přihlašování pohledávek věřitelů, zjišťování majetku patřícího do konkursní podstaty a zpeněžování tohoto majetku a třetí, závěrečná, fáze počínající rozvrhovým usnesením, postihuje vlastní rozvrh výtěžku konkursní podstaty mezi věřiteli a zrušení konkursu (srov. např. důvody usnesení Nejvyššího soudu ze dne 31. 1. 2006, sp. zn. [29 Odo 208/2003](#), uveřejněného pod číslem 95/2006 Sbírky soudních rozhodnutí a stanovisek nebo důvody rozsudku Nejvyššího soudu ze dne 25. 6. 2009, sp. zn. [29 Cdo 2917/2007](#), uveřejněného pod číslem 42/2010 Sbírky soudních rozhodnutí a stanovisek).

V R 52/1998 dále Nejvyšší soud vysvětlil, že po prohlášení konkursu jsou účastníky konkursního řízení úpadce a věřitelé, kteří přihlásili své pohledávky do konkursu. Konkursní věřitelé se účastníky konkursního řízení stávají dnem, kdy jejich přihláška došla soudu (srov. bod XVIII. stanoviska, str. 183-184 /359-360/). V rozsudku ze dne 30. 9. 2009, sp. zn. [29 Cdo 3785/2007](#), uveřejněném v časopise Soudní judikatura číslo 6, ročník 2010, pod číslem 89, dále Nejvyšší soud doplnil, že přihláška pohledávky do konkursu vedeného na majetek dlužníka podle zákona o konkursu a vyrovnání podaná věřitelem před prohlášením konkursu na majetek dlužníka, nemá žádné právní účinky.

Lze tedy shrnout, že co do určení počátku konkursního řízení pro účely přiznání nároku na přiměřené zadostiučinění ve smyslu § 31a odst. 3 zákona č. 82/1998 Sb. (ve spojení s § 13 odst. 1, větou druhou a třetí, zákona č. 82/1998 Sb.) je v případě konkursního věřitele, který sám nepodal návrh na prohlášení konkursu na majetek dlužníka, rozhodující den, kdy přihláška jeho pohledávky došla soudu (srov. § 20 odst. 1 a 2 ZKV); teprve tímto dnem totiž uplatnil takový věřitel v konkursním řízení nárok (srov. § 7 ZKV), od jehož existence odvozuje právo na přiměřené zadostiučinění.

Soudy nižších stupňů tedy pochybily i tím, že pominuly zvláštní povahu konkursního řízení s přihlédnutím k době, od které v něm úpadcovi (dlužníkovi) věřitelé mohli účinně uplatnit své pohledávky a stát se tak účastníky řízení o své (do konkursu přihlášené) pohledávce a za určující pro počátek celkové doby řízení pokládaly (nesprávně) již den podání návrhu na konkurs dlužníkem (15. 7. 1996).

V. K určení konce doby konkursního řízení rozhodné pro posouzení přiměřenosti celkové délky konkursního řízení.

Ohledně skončení řízení uzavřel Nejvyšší soud v R 58/2011 (str. 365 /595/), že konečným okamžikem řízení je okamžik nabytí právní moci posledního rozhodnutí, které bylo v daném řízení vydáno. Takto formulovaný úsudek předjímá trvajících (probíhajících) řízení a neváže se k rozhodnutím, jež soud v dané věci dodatečně vydal (např. o soudním poplatku) po pravomocném skončení řízení.

Z ustanovení § 44 ZKV, ve spojení s ustanovením § 45 odst. 1 ZKV (v rozhodném znění) se podává, že konkursní řízení končí zrušením konkursu (srov. dále v literatuře např. Steiner, str. 247 nebo Zoulík, str. 200-201). Pro úpadcův konkurs přitom v době jeho zrušení platilo pravidlo obsažené v ustanovení § 44 odst. 5, větě druhé, ZKV (zavedené s účinností od 1. 5. 2000 zákonem č. 105/2000 Sb., kterým se mění zákon č. 328/1991 Sb., o konkursu a vyrovnání, ve znění pozdějších předpisů, a některé další zákony), podle kterého zánik účinků prohlášení konkursu (§ 14) nastane s právní mocí usnesení o zrušení konkursu, nerozhodne-li soud jinak.

Nicméně, k naplnění cíle sledovaného účastí přihlášeného konkursního věřitele v konkursním řízení vedeném na majetek úpadce dochází v případě, že zrušení konkursu předcházelo vydání rozvrhového usnesení (§ 30 ZKV) a že ke zrušení konkursu následně došlo (jako v této věci) po splnění rozvrhového usnesení (§ 44 odst. 1 písm. b/ ZKV), již tím, že správce konkursní podstaty úpadce splnil pravomocné rozvrhové usnesení (proti němuž nebyly podány opravné prostředky), tedy, že vyplatil tímto usnesením určené částky úpadcovým věřitelům. Po tomto okamžiku, tedy poté, co mu správce konkursní podstaty vyplatil částku určenou pravomocným rozvrhovým usnesením, již konkursní věřitel nemůže s vlastním rozhodnutím, jímž se končí konkursní řízení (s rozhodnutím o zrušení konkursu po splnění rozvrhového usnesení), spojit žádná očekávání co do možného (dalšího) uspokojení jeho pohledávky nad rámec splněného rozvrhu.

Pro určení konce doby konkursního řízení rozhodné pro posouzení přiměřenosti celkové délky konkursního řízení je tedy u konkursního věřitele podstatné, kdy správce konkursní podstaty úpadce vůči němu splnil pravomocné rozvrhové usnesení, nikoli to, kdy byl konkurs formálně ukončen vydáním usnesení o zrušení konkursu po splnění rozvrhového usnesení.

Také v tomto ohledu tedy soudy nižších stupňů pochybily, jelikož dobu splnění rozvrhového usnesení vůči žalobci nezkoumaly (ze skutkových závěrů soudu lze pouze odhadnout, že tento okamžik musel nastat mezi 19. 3. 2008, kdy nabylo právní moci rozvrhové usnesení a 18. 12. 2008, kdy správce konkursní podstaty podal konkursnímu soudu návrh na zrušení konkursu po splnění rozvrhového usnesení).

VI. K posouzení přiměřenosti celkové délky konkursního řízení.

S přihlédnutím k závěrům formulovaným výše se soudům nabízelo posouzení přiměřenosti celkové délky konkursního řízení vymezené úsekem, jenž má svůj počátek v datu 27. 3. 1998 (respektive 29. 4. 1998), zmíněném jako datum žalobcovy přihlášky pohledávky a konec v době mezi 19. 3. 2008 a 18. 12. 2008 (kdy muselo dojít ke splnění rozvrhového usnesení i vůči žalobci).

Jak Nejvyšší soud vysvětlil v R 58/2011 (str. 367-368 /597-598/), při posuzování přiměřenosti délky řízení se vychází z kritérií, která jsou obdobným způsobem hodnocena i při stanovení výše přiměřeného zadostiučinění. Těmito kritérii jsou: a) složitost případu, b) chování poškozeného, c) postup příslušných orgánů, d) význam předmětu řízení pro poškozeného. Tamtéž Nejvyšší soud zdůraznil, že od obecného pravidla, že přiměřenost délky řízení je nutno posuzovat vždy ve vztahu ke konkrétním okolnostem individuálního případu, je nutno odlišit ty situace, v nichž zákonem soudu či jinému orgánu veřejné moci ukládá povinnost provést určitý úkon či vydat určité rozhodnutí ve stanovené lhůtě či klade důraz na jeho rychlý postup. K tomu dodal, že v těchto případech samozřejmě platí zásada speciality – tam, kde zákon stanoví lhůtu pro určitý úkon soudu či pro vydání rozhodnutí, neuplatní se obecná úvaha o přiměřenosti celkové doby řízení.

Podle ustanovení § 14a odst. 2 ZKV správce je povinen předložit soudu konečnou zprávu do 18 měsíců od prohlášení konkursu, pokud soud v rozhodnutí o prohlášení konkursu nestanovil jinou přiměřenou lhůtu. Lhůtu 18 měsíců i lhůtu stanovenou soudem může soud prodloužit, odůvodňují-li to okolnosti případu.

Toto ustanovení bylo vtěleno do zákona o konkursu a vyrovnání novelou provedenou s účinností od 1. 4. 1998 zákonem č. 12/1998 Sb., kterým se mění a doplňuje zákon č. 328/1991 Sb., o konkursu a vyrovnání, ve znění pozdějších předpisů, přičemž podle článku II bodu 1. uvedeného zákona platilo i pro konkursní řízení zahájená před jeho účinností (s tím, že právní účinky úkonů, které nastaly dříve, zůstávají zachovány).

V usnesení o prohlášení konkursu na majetek úpadce vydaném před 1. 4. 1998 (konkrétně 12. 3. 1998) konkursní soud logicky nemohl určit správci konkursní podstaty „jinou přiměřenou lhůtu“ k podání konečné zprávy ve smyslu § 14a odst. 2 ZKV (označené ustanovení platilo od 1. 4. 1998), takže v dotčeném konkursním řízení běžela zákonem stanovená lhůta 18 měsíců k podání konečné zprávy. Stanovení (této) jednotné lhůty (v § 14a odst. 2 ZKV) vycházelo z průměrného rozsahu a složitosti konkursního řízení, přičemž v literatuře nebylo pochyb o tom, že v jednotlivých případech se tato lhůta může jevit jako příliš krátká nebo naopak jako příliš dlouhá. „Okolnostmi případu“ odůvodňujícími prodloužení lhůty k podání konečné zprávy konkursním soudem se přitom rozumí jak důvody objektivní (spočívající zejména v tom, že věc se ukáže složitější, než bylo předpokládáno při prohlášení konkursu), tak důvody subjektivní (spočívající např. v překážkách na straně správce konkursní podstaty, v procesních komplikacích věci apod.); srov. v literatuře např. opět Zoulík, str. 111.

Jak plyne ze závěrů shora, podáním konečné zprávy správcem konkursní podstaty se uzavírá druhá, realizační, fáze konkursního řízení, která se v době od prohlášení konkursu pojí s přihlašovaním pohledávek věřitelů, zjišťováním majetku patřícího do konkursní podstaty a zpeněžováním tohoto majetku. Jinak řečeno, konečnou zprávu o zpeněžení majetku z podstaty a o vyúčtování své odměny a výdajů předkládá správce konkursní podstaty konkursnímu soudu jako důkaz připravenosti dané konkursní věci na vydání rozvrhového usnesení (srov. § 29 odst. 1 a 2 ZKV).

Úpravou obsaženou v ustanovení § 14a odst. 2 ZKV byla posílena kontrolní (dohlédací) činnost konkursního soudu nad délkou konkursního řízení tak, aby překročení zákonem stanovené (osmnáctiměsíční) nebo konkursním soudem určené (v usnesení o prohlášení konkursu) lhůty k podání konečné zprávy vždy bylo potvrzeno usnesením konkursního soudu o prodloužení lhůty nebo aby tam, kde důvod lhůtu prodloužit neshledá, přijal konkursní soud neprodleně pořádková opatření, jimiž zjedná nápravu proti možným průtahům v této fázi konkursního řízení.

Dovolatelčiny výhrady, podle nichž ovlivňuje rychlost konkursní řízení činnost správce konkursní podstaty, do níž konkursní soud nemá možnost významně zasáhnout v rámci výkonu své dohlédací činnosti, tedy pro danou fázi konkursního řízení neodpovídají ani dikci § 14a odst. 2 ZKV ani výkladu, jenž k tomuto ustanovení přičinil výše Nejvyšší soud.

Bez zřetele k tomu, zda konkursní soud formálně rozhodl (po uplynutí zákonem předepsané nebo jím určené lhůty) o prodloužení lhůty k podání konečné zprávy, případně i k tomu, zda správce konkursní podstaty pochybil tím, že o prodloužení této pořádkové lhůty nepožádal, však její překročení ještě samo o sobě nevede k závěru, že delší (než ustanovením § 14a odst. 2 ZKV určená) lhůta, ve které nakonec došlo k podání konečné zprávy, je lhůtou nepřiměřenou. Důvody, pro které došlo k překročení lhůty k podání konečné zprávy plynoucí z ustanovení § 14a odst. 2 ZKV, jsou (mají být) zásadně zjistitelné z obsahu konkursního spisu, např. z průběžných zpráv o zpeněžování majetku z podstaty podávaných správcem konkursní podstaty - v intencích § 29 odst. 1, věty první, ZKV - soudu a věřitelskému výboru nebo z usnesení o schválení konečné zprávy konkursním soudem (§ 29

odst. 3 ZKV), z něž by (i ve vazbě na určení konkursní odměny správci konkursní podstaty) mělo být patrné, zda správce konkursní podstaty plnil (podle konkursního soudu) své povinnosti řádně a včas.

Úprava obsažená v ustanovení § 14a odst. 2 ZKV (kterou však soudy nevzaly v potaz) tedy sama o sobě nezabývá soud posuzující přiměřenost délky druhé, realizační, fáze konkursního řízení povinnosti zkoumat tuto otázku s přihlédnutím ke kritériím zmíněným v R 58/2011, tedy k: a) složitosti případu, b) chování poškozeného, c) postupu příslušných orgánů, d) významu předmětu řízení pro poškozeného.

Ad a) složitost případu.

V R 58/2011 Nejvyšší soud vysvětlil (str. 368-369 /598-599/), že složitost případu (řízení) je jednou z možných objektivních příčin prodloužení řízení. Je zde možno přihlídnout jak k procesním komplikacím, tak i skutkové či hmotněprávní složitosti daného případu. Vždy by se ale mělo přihlížet k tomu, jak si v konkrétním případě počínal rozhodující orgán, neboť obecně platí, že ten by měl mít k dispozici takové procesní nástroje a takové schopnosti, aby se v co nejkratším čase vypořádal i s náročnějším případem.

Složitost řízení zahrnuje ve své konkretizaci jednak počet instancí, v nichž byla věc řešena, a dále složitost věci samy o sobě. Vedle toho je třeba zohlednit i další okolnosti provázající konkrétní řízení, tedy jednak jeho složitost skutkovou, složitost právního posouzení z hlediska aplikačního i interpretačního a dále samozřejmě musí být uvažována i složitost procesní (procesní aktivita účastníků, četnost a srozumitelnost jejich podání a procesních návrhů, četnost opravných prostředků, výsledky řízení o těchto opravných prostředcích atd.).

V popisované fázi konkursního řízení se jeho složitost může projevit např. ve vazbě na množství v konkursu uplatněných nároků. Jde přitom nejen o počet přihlášených konkursních věřitelů (jinak zpravidla probíhá konkursní řízení, jehož se účastní několik konkursních věřitelů, a jinak konkursní řízení, jehož se účastní několik desítek, stovek nebo tisíc konkursních věřitelů), ale též o četnost nároků na vyloučení věci z podstaty (§ 19 odst. 2 ZKV), pohledávek za podstatou (§ 31 odst. 2 ZKV), nároků na oddělené uspokojení (§ 28 ZKV) a pracovních nároků (§ 31 odst. 3 ZKV); srov. § 31 odst. 1 ZKV. Jak Nejvyšší soud v této souvislosti naznačil již v rozsudku ze dne 31. 5. 2011, sp. zn. [30 Cdo 687/2010](#), složitost konkursní věci přímo ovlivňující délku konkursního řízení může být zapříčiněna též četností sporů vyvolaných konkursem (incidenčních sporů), což platí zejména o vylučovacích žalobách, jimiž jsou prosazovány nároky na vyloučení věci z podstaty (§ 19 odst. 2 ZKV) a jejichž trvání zpravidla ovlivňuje i možnost správce konkursní podstaty přikročit ke zpeněžení majetku, jenž je předmětem vyloučení a z něž by měli být v konkursu uspokojeni úpadcovi věřitelé (srov. i § 19 odst. 3 ZKV). Obdobně to platí i pro spory o určení existence nebo o úhradu pohledávek za podstatou (§ 31 odst. 2 ZKV) či pracovních nároků (§ 31 odst. 3 ZKV), jejichž trvání může v konkursu (podle rozsahu těchto nároků) bránit přípravě rozvrhu (jež typově vyúsťuje v předložení konečné zprávy), neboť jde o nároky, které lze uspokojit kdykoli v průběhu konkursního řízení na úkor a před nároky konkursních věřitelů pohledávek první a druhé třídy, jež lze uspokojit jen podle pravomocného rozvrhového usnesení (srov. § 31 odst. 1 ZKV a dále § 32 ZKV). Délka takových sporů sama o sobě ospravedlňuje délku konkursního řízení, jež bez jejich ukončení zpravidla nemůže přejít do své závěrečné fáze (k výjimce srov. § 33 odst. 2 ZKV), nepřiměřená délka takového sporu nebo sporů však může být zprostředkovaně podkladem pro uplatnění práva na přiměřené zadostiučinění i u účastníka konkursního řízení, který nebyl účastníkem takového sporu nebo sporů.

Také v tomto ohledu se soudy nižších stupňů věcí nezabývaly.

Ad b) chování poškozeného.

V R 58/2011 Nejvyšší soud uzavřel (str. 369-371 /599-601/), že chování poškozeného je subjektivním kritériem, které může na celou délku řízení působit jak negativně, tak i pozitivně. K tomu uvedl, že poškozený jako účastník řízení může přispět k nárůstu jeho délky též svou nečinností (např. nereagováním na výzvy soudu).

Tamtéž dodal, že skutečnost, že účastník využívá svých procesních práv daných mu vnitrostátním právním řádem (podávání opravných prostředků, námitek atd.), nemůže jít k jeho tíži z hlediska prodloužení délky řízení (když naopak důvodnost podaných opravných prostředků může naznačovat nesprávný úřední postup na straně orgánu veřejné moci, což může být zohledněno jako důvod prodloužení délky řízení spočívající v postupu orgánu veřejné moci), že však na druhou stranu nelze přičítat k tíži státu prodloužení délky řízení v důsledku nutnosti reagovat na návrhy, opravné prostředky nebo námítka účastníků řízení, zvláště jde-li o návrhy, opravné prostředky či námítka zjevně nedůvodné.

K tomu lze pro poměry konkursního řízení uvést, že k jeho prodloužení ve zkoumané fázi konkursního řízení logicky vede i podávání návrhů, opravných prostředků nebo námitek dalších účastníků řízení (stojících mimo vztah poškozeného /konkursního věřitele/ a jeho dlužníka /úpadce/).

Z hlediska skutkových zjištění, z nichž vycházely soudy nižších stupňů, se v této souvislosti pro poměry daného konkursního řízení nabízelo především zhodnocení skutečnosti, že žalobce byl správcem konkursní podstaty vyzýván k opravě a doplnění vad své přihlášky z 27. 3. 1998 a z 29. 4. 1998, stejně jako posouzení, zda, případně kdy (v závislosti na možném výsledku sporu vyvolaného popěrným úkonem správce konkursní podstaty) zanikla účast žalobce (coby konkursního věřitele) co do částky 342 818 Kč, ohledně které popřel správce konkursní podstaty žalobcem přihlášenou pohledávku co do výše, respektive zaniklo žalobcem uplatněné a správcem konkursní podstaty popřené právo na oddělené uspokojení pohledávky co do částky 1 632 031,20 Kč.

Ad c) Postup příslušných orgánů.

Postup orgánu veřejné moci během řízení může být podle závěrů obsažených v R 58/2011 (str. 371 /601/) kvalifikován buď jako snaha rozhodnout ve věci v co nejkratším možném čase, a to při zachování zákonem předepsaných procesních postupů, nebo na druhé straně jako bezdůvodná nečinnost, svévole či neschopnost vedoucí ke zbytečným prodlevám ve vyřizování případu (tzv. průtahy v řízení).

Tamtéž Nejvyšší soud vysvětlil, že porušení práva účastníka na přiměřenou délku řízení bude shledáno zejména tam, kde nevydání dřívějšího rozhodnutí bylo zapříčiněno nedodržením procesních pravidel, či tam, kde došlo k jinému pochybení ze strany orgánů veřejné moci (jde např. o delší dobu, která uplynula mezi jednotlivými jednáními či o prodlevy při předávání spisu mezi jednotlivými institucemi).

V R 58/2011 se rovněž uzavírá (srov. str. 372 /602/), že uvedené souvisí též s kritériem složitosti případu a chování poškozeného, když půjde zejména o to, zda příslušný orgán v reakci na vzniklé procesní situace či v souvislosti s chováním účastníků využil či využíval všech jemu dostupných procesních prostředků, zda na podané návrhy reagoval bez prodlení nebo zda sám bez ohledu na chování účastníků řešením vedlejších (marginálních) otázek přispěl k celkové délce řízení.

Pro poměry příslušné fáze zkoumaného konkursního řízení srov. k tomu opět závěry zformulované výše k výkladu ustanovení § 14a odst. 2 ZKV. Z hlediska skutkových zjištění, z nichž vycházely soudy nižších stupňů, se v této souvislosti dále nabízelo především zhodnocení skutečnosti, že první přezkumné jednání proběhlo (až) 18. 5. 2000 (jež mohla a nemusela být ospravedlněna počtem přihlášených nároků, jakož i četností vad přihlášek).

Také v tomto směru nevycházely úvahy soudů nižších stupňů z konkrétních poměrů daných konkursním řízením, jehož (ne)priměřenou délku zkoumaly.

Ad d) význam předmětu řízení pro poškozeného.

V R 58/2011 (str. 372-373 /602-603/) Nejvyšší soud vysvětlil, že význam řízení pro poškozeného je velmi důležitým objektivním kritériem, jemuž je třeba věnovat obzvláště velkou pozornost. Tamtéž dodal, že je možné určitým zobecňujícím postupem kvalifikovat jednotlivé skupiny (druhy) případů, a to podle předmětu řízení, s tím, že při této úvaze hraje tedy roli to, o jaká práva či povinnosti se dané řízení vede a do jaké míry jsou tato práva či povinnosti zpravidla důležitou součástí života jednotlivce. Jde o hledisko obecné, typové, k němuž není třeba vést dokazování, neboť plyne ze samotné podstaty zkoumaných řízení.

V posuzované věci oba soudy kladly ve svých rozhodnutích důraz na „restituční“ povahu žalobcových nároků vůči úpadci (nároků dle zákona č. 229/1991 Sb.). Přitom ovšem přehlédly, že právě povaha konkursního řízení jako řízení, v němž věřitelé hromadně uplatňují své nároky vůči majetku, který tvoří úpadcovu konkursní podstatu a s vědomím, že z tohoto majetku budou uspokojeni jen poměrně (srov. § 2 odst. 3 ZKV), si těmito nároky též vzájemně konkurují, rozhodujícím způsobem snižuje význam tohoto kritéria pro účely posouzení přiměřenosti délky konkursního řízení (i výše případného přiměřeného zadostiučinění).

Oba soudy rovněž pominuly, že zákonodárce (nepochybně se znalostí mechanismů konkursního řízení, jehož kolektivní povaha zásadně neumožňuje urychlit uspokojení individuální pohledávky konkursního věřitele jen proto, jaký význam pro něj tento nárok má) upřednostnil (pozitivně diskriminoval) věřitele s tzv. restitučními nároky již tím, že z nich učinil přednostní věřitele, jejichž pohledávky se uspokojují jako pohledávky první třídy (§ 68 odst. 2 ZKV). S přihlédnutím k pravidlům rozvrhu vyjádřeným v ustanovení § 32 ZKV tak jsou tito konkursní věřitelé uspokojováni vyšší měrou než věřitelé pohledávek druhé třídy.

Z částek uplatňovaných žalobcem v konkursním řízení přitom (jak plyne i ze žaloby) připadlo na restituční nároky (jen) 784 987,20 Kč (uspokojovaných v konkursu jako pohledávka první třídy) a na ostatní nároky 504 226 Kč (uspokojovaných v konkursu jako pohledávka druhé třídy).

Úvaha odvolacího soudu, jenž klade k tíži dovolatelky v řízení o přiznání přiměřeného zadostiučinění za nepřiměřenou délku konkursního řízení, že vůči žalobci nebyl naplněn účel zákona č. 229/1991 Sb., je z pohledu výše řečeného nepřiléhavá (srov. v tomto ohledu ostatně též rozsudek ESLP z 28. 6. 2011, Kroutilíkovi a další proti České republice, stížnosti č. 14256/05, č. 15895/05, č. 40461/05, č. 11005/06, č. 13226/06, č. 46575/06 a č. 37054/07).

Z hlediska významu předmětu řízení pro poškozeného je (při posuzování přiměřenosti délky řízení i při stanovení výše přiměřeného zadostiučinění) podstatná též hodnota uplatněného peněžitého nároku. S přihlédnutím k výše rozebrané povaze konkursního řízení (v němž se prosazuje princip jen poměrného uspokojení věřitelů) však tuto hodnotu nelze směřovat s nominální výší uplatněného nároku. Jestliže v řízení o přiznání přiměřeného zadostiučinění za porušení práva na přiměřenou délku konkursního řízení nevyjdou najevo skutečnosti, z nichž by bylo možné dovodit, že konkursní věřitel mohl v průběhu konkursního řízení důvodně očekávat vyšší míru uspokojení přihlášené pohledávky, je z hlediska významu předmětu řízení pro tohoto věřitele co do výše peněžitého nároku určující částka, jaké se mu v konkursu dostalo na uspokojení jeho pohledávky.

Také z tohoto pohledu soudy věc nezkoumaly.

Zbývá dodat, že vše, co bylo řečeno výše, platí co do posouzení přiměřenosti délky řízení jen pro

druhou, realizační, fázi konkursního řízení.

Kriteria rozebraná výše a podávající se z R 58/2011 pak je nutno použít i na třetí, závěrečnou, fázi konkursního řízení, počínající rozvrhovým usnesením, postihující vlastní rozvrh výtěžku konkursní podstaty mezi věřitele a to až do doby, kdy byl žalobce podle rozvrhu uspokojen.

Právní posouzení věci odvolacím soudem, jenž se výše formulovanými zásadami neřídil, tudíž není správné. Nejvyšší soud proto, aniž nařizoval jednání (§ 243a odst. 1, věta první, o. s. ř.), napadené rozhodnutí zrušil, včetně závislých výroků o nákladech řízení (§ 242 odst. 2 písm. b/ o. s. ř.) a vrátil věc odvolacímu soudu k dalšímu řízení (§ 243b odst. 2 a 3 o. s. ř.).